

Dubravko Palijaš*

MEĐUNARODNA SURADNJA I PRAVNA POMOĆ U PREDMETIMA PRANJA NOVCA, ULOGA I ZADACI DRŽAVNOG ODVJETNIKA

U radu se iznose osnovi razlozi, ciljevi i oblici međunarodne suradnje u progonu pranja novca, prekograničnog organiziranog i gospodarskog kriminala, kao i postojećih pravnih instrumenata na međunarodnoj razini u oduzimanju imovinske dobiti ostvarene navedenim kriminalitetom.

Izloženi su međunarodni standardi i načini njihove implementacije u međunarodnoj suradnji i uzajamnoj pomoći u istraživanju kaznenih djela pranja novca i predikatnih kaznenih djela koja generiraju protupravnu imovinsku korist, njihovo procesuiranje i mjere za privremeno oduzimanje i oduzimanje dobiti stečene kaznenim djelom putem međunarodnog konvencijskog prava. Obrađeni su oblici međunarodne kaznenopravne pomoći, međunarodne policijske suradnje i međunarodne suradnje putem financijskih obavještajnih jedinica te načini korištenja navedenim oblicima međunarodne suradnje u osiguranju relevantnog dokaznog materijala, a prije svega zadaci državnih odvjetnika, ali i sudbenih tijela kod primjene Konvencije Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju dobiti stečene kaznenim djelom.

Međunarodnu suradnju na planu suzbijanja pranja novca Državno odvjetništvo Republike Hrvatske unaprijedilo je razvijanjem izravne suradnje s tužiteljstvima više zemalja u predistražnoj fazi postupka na temelju potpisanih bilateralnih memoranduma o suglasnosti u ostvarivanju i unapređenju međusobne suradnje u borbi protiv svih oblika teškog kriminala. U radu se iznose modusi suradnje radi pribavljanja podataka i dokaza potrebnih za efikasni progon pranja novca i s pranjem novca povezanih kaznenih djela. Nadalje, govori se o novim oblicima međunarodne suradnje putem Eurojusta i Europolu, problemima u pribavljanju relevantnih podataka putem važećeg konvencijskog prava te novim mogućnostima koje se u tom smislu otvaraju pristupanjem Republike Hrvatske novoj, tzv. Varšavskoj konvenciji Vijeća Europe broj 198 o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju dobiti stečene kaznenim djelom i financiranju terorizma.

* Dubravko Palijaš, zamjenik Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske

UVOD

Posljednjih desetljeća svjedoci smo ubrzane globalizacije i liberalizacije financijskog tržišta, poslovanja i slobode kretanja kapitala, rada i ljudi. Organizirani kriminal u tom razdoblju postao je sofisticiraniji i transnacionalnog je karaktera. Glavni motiv za prekogranični organizirani kriminal je stjecanje financijske dobiti.

Prema procjenama tijela međunarodne zajednice (Europol), količina opranog novca u svijetu doseže vrijednost između 500 milijuna i 1,3 trilijuna eura, što čini 2 do 5% svjetskog porasta domaćeg proizvoda.

Pod pranjem novca razumijemo pretvaranje tzv. "prljavog" novca ili druge imovinske koristi pribavljenih kriminalnim ili drugim protuzakonitim radnjama koje su obuhvaćene pojmom tzv. glavnog odnosno predikatnog kaznenog djela u "čisti" novac, dakle novac koji se nakon toga može upotrijebiti i koristiti kao legalan u bankovnim, trgovačkim, kupoprodajnim, investicijskim, poduzetničkim i drugim gospodarskim aktivnostima ili načinima ulaganja.

Imovinsku korist pribavljenu kaznenim djelima, najčešće je u konačnici to novac, ali tu se podrazumijevaju i drugi predmeti te imovinska prava, prema važećim zakonima treba oduzeti kao rezultat kriminalne aktivnosti. Nizom različitih postupanja i transakcija prikriva se kriminalno porijeklo imovinske koristi te se nakon toga koristi kao i svaki drugi zakoniti način stjecanja dobiti. Time se pokušava ne samo prikriti počinjeno glavno - predikatno kazneno djelo i njime ostvarena imovinska korist nego se daljnjom upotrebom takve imovinske koristi odnosno novca stvara konkurencija s onima koji nekriminalnom djelatnošću ostvaruju prihode svojim poslovanjem.

Objekt radnje kod kaznenog djela je novac, predmeti i druga prava stečeni na protuzakonit način počinjenjem kaznenog djela, i to onih kaznenih djela koja generiraju dobit, a potom se nizom financijskih operacija odnosno transakcija nastoji prikriti kriminalno porijeklo.

Pranje novca noviji je oblik kriminalne djelatnosti koji je nastao na međunarodnoj razini najprije u vezi s nezakonitom trgovinom opojnom drogom, ali je nakon toga dobio širi transnacionalni fenomen te je velika važnost međunarodne suradnje na području sprječavanja pranja novca.

Raznim oblicima prekograničnog organiziranog kriminala stvara se velika količina prljavog novca i imovine, što treba oprati i pretvoriti u prividno legalnu dobit. Upravo se postupci pranja novca - koji se odvijaju u tri faze: 1. ulaganje gotovog novca, 2. stvaranje zbrke odnosno prikrivanje i 3. faza integracija u redovite gospodarske tijekove kako bi imovina dobila privid legalnosti - odvijaju na nacionalnoj, ali većinom na međunarodnoj razini.

Radi efikasnog progona kaznenog djela pranja novca i drugih povezanih kaznenih djela državno odvjetništvo kao pravosudno tijelo u okviru svoje nadležnosti može inicirati međunarodnu suradnju u širem smislu i međunarodnu

pravnu pomoć na temelju ovlasti iz pozitivnog kaznenog zakonodavstva Republike Hrvatske te dvostranih i višestranih međunarodnih ugovora.

Način i postupanje državnih odvjetnika za pojedine oblike međunarodne pravne pomoći u kaznenim stvarima uređeni su Napatkom za rad državnih odvjetnika u predmetima međunarodne pravne pomoći broj O-7/95, a u Priručniku za rad državnih odvjetnika obrađene su osnovne upute za rad u predmetima međunarodne pravne pomoći. Taj dio uputa vrijedi i za pitanja tzv. male međunarodne pravne pomoći (iz sudske nadležnosti), izručenja ili ekstradicija, ustupanja i preuzimanja kaznenog progona i preuzimanja izvršenja stranih kaznenih presuda u predmetima pranja novca, a treba respektirati i odredbe Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima, primjena kojih je supsidijarnog karaktera.

MEĐUNARODNI STANDARDI I NJIHOVA IMPLEMENTACIJA

Zbog međunarodnih razmjera pranja novca, međunarodna zajednica poduzela je niz mjera radi suzbijanja tog novijeg oblika kriminala. Od međunarodnih instrumenata prije svega treba spomenuti tzv. Bečku konvenciju Ujedinjenih naroda o drogama iz 1988. godine te posebno Konvenciju Vijeća Europe broj 141 od 8. studenoga 1990. (tzv. Strasbourška konvencija).

Konvencija o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju dobiti stečene kaznenim djelom stupila je u međunarodnim razmjerima na snagu 1. rujna 1993. nakon što je ratificirana u dovoljnom broju zemalja, a Republika Hrvatska nakon potpisivanja 29. rujna 1997. donijela je Zakon o potvrđivanju Konvencije te je Konvencija polaganjem isprave o ratifikaciji stupila na snagu 11. listopada 1997. Na temelju članka 140. Ustava Republike Hrvatske, Konvencija i ostali međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom nakon njihova stupanja na snagu i objave čine dio unutarnjeg pravnog poretka Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona.

Cilj Konvencije o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju dobiti stečene kaznenim djelom jest olakšati međunarodnu suradnju i uzajamnu pomoć u istraživanju kaznenih djela te pronalaženju, privremenom oduzimanju i oduzimanju dobiti stečene kaznenim djelom. Konvencija ima cilj pomoći državama u postizanju sličnog stupanja učinkovitosti čak i u odsutnosti potpune zakonodavne usklađenosti.

Države stranke Konvencije, pa tako i Hrvatska, posebno su se obvezale kažnjavati pranje dobiti stečene kaznenim djelom, oduzimati sredstva izvršenja i dobit (ili imovinu vrijednost koje odgovara takvoj dobiti), zbog čega državna tijela moraju poduzeti sve potrebne mjere radi oduzimanja posebnih dijelova imovine koji predstavljaju imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom ili

sredstva kojima je kazneno djelo počinjeno, kao i oduzimanje imovinske koristi koja se sastoji u zahtjevu za vraćanjem novčanog ekvivalenta te koristi.

Pristupajući Konvenciji Hrvatska je ispunila obveze da u svojem kaznenom zakonodavstvu inkriminira pranje novca, što je učinjeno u kaznenoj mini-reformi od 29. ožujka 1996., a poslije i novim Kaznenim zakonom u njegovu članku 279., a donesen je i Zakon o sprječavanju pranja novca koji je stupio na snagu 1. studenoga 1997. Realizacija tog zakona jest i osnivanje Ureda za sprječavanje pranja novca, zadaća kojeg je prikupljati, obrađivati, analizirati i pohranjivati podatke dobivene od obveznika te pružati obavijesti o sumnjivim transakcijama nadležnim državnim tijelima i zajedno s njima poduzimati mjere za sprječavanje pranja novca.

Prekogranične organizirane kriminalne aktivnosti zahtijevaju i međunarodnu suradnju, tako da Konvencija o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju dobiti stečene kaznenim djelom predviđa:

- oblike pomoći u istrazi (primjerice pomoć u prikupljanju dokaza, prijenos informacija u drugu državu bez posebnog zahtjeva, usvajanje zajedničkih istražnih tehnika, otkrivanje bankarske tajne, itd.),
- provizorne mjere: zamrzavanje bankovnih računa, privremeno oduzimanje imovine kako bi se spriječilo njezino premještanje,
- mjere za oduzimanje dobiti od kaznenih djela: provedba naloga za oduzimanje od strane države od koje se zahtijeva provedba mjera te pokretanje postupka oduzimanja u toj državi na zahtjev neke druge države.

MEĐUNARODNA KAZNENOPRAVNA POMOĆ

Borba protiv pranja novca, organiziranog kriminala i korupcije nije moguća bez međunarodne suradnje na svim razinama koja se ogleda kroz:

- pružanje međunarodne kaznenopravne pomoći,
- međunarodnu policijsku suradnju preko Interpola i dr.,
- međunarodnu suradnju Ureda za sprječavanje pranja novca (FIU).

Međunarodna kaznenopravna pomoć je pravna pomoć koju si uzajamno pružaju države pri provedbi kaznenog postupka odnosno obavljanju kaznenog pravosuđa. Kao dio međunarodnog kaznenog prava, međunarodna kaznenopravna pomoć u širem smislu obuhvaća: tzv. malu kaznenopravnu pomoć, ekstradiciju, odnosno izručenje, ustupanje kaznenog progona, izvršenje strane kaznene presude, slijedom čega je u Hrvatskoj ta materija sadržana u novom Zakonu o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima koji je stupio na snagu 1. srpnja 2005. Prema odredbama članka 1. Zakona, propisan je njegov supsidijarni karakter, pa se prije svega međunarodna pravna pomoć u kaznenim stvarima pranja novca i oduzimanja imovinske koristi ostvaruje pu-

tem međunarodnog ugovora, dakle navedene Konvencije broj 141 Vijeća Europe, te na osnovi drugih bilateralnih i multilateralnih međunarodnih ugovora. U slučajevima koji nisu pokriveni međunarodnim ugovorima primjenjuju se odredbe Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima.

Potrebno je istaknuti i neke druge instrumente Ujedinjenih naroda te Europske unije koji su uslijedili nakon Konvencije iz Strasbourga te uveli neke nove dodatne elemente i novine u okviru međunarodnih standarda i suradnje na području sprječavanja pranja novca. Konvencija Ujedinjenih naroda iz 2000. godine protiv transnacionalnog organiziranog kriminala, koju je Hrvatska potpisala i ratificirala te je stupila na snagu i dio je pravnog poretka Republike Hrvatske, obvezuje Hrvatsku na poduzimanje učinkovitih mjera za suzbijanje pranja novca, a između ostaloga posebno na razvijanje i poticanje globalne, regionalne, subregionalne i bilateralne suradnje između pravosudnih, izvršnih i financijskih regulatornih tijela s ciljem suzbijanja pranja novca.

Posebno su važne odredbe o oduzimanju i privremenom oduzimanju imovinske koristi od kaznenih djela, imovine, predmeta ili drugih sredstava koja su korištena ili su se namjeravala koristiti za počinjenje kaznenih djela, pitanja međunarodne suradnje u svrhu oduzimanja imovinske koristi, pitanje raspolaganja oduzetom koristi od kaznenog djela ili oduzetom imovinom, a Konvencija regulira i pitanje međusobne pravne pomoći u istrazi, progonu i sudskim postupcima za kaznena djela obuhvaćena Konvencijom, dakle i za kaznena djela pranja novca, te se međunarodna suradnja i pravna pomoć može obavljati i na temelju članka 18. Konvencije Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta, a prije svega s onim zemljama koje nisu pristupile Konvenciji Vijeća Europe broj 141. Zamolnice, tj. zahtjevi za suradnju, upućuju se preko Ministarstva pravosuđa koje je središnje tijelo za tu suradnju.

Mogućnost međusobne suradnje regulira i kaznenopravna Konvencija o korupciji iz 1999. godine. Europska unija prepoznala je da ostvarivanje financijske dobiti i pranje novca radi pretvaranja ilegalne dobiti u legalni prihod predstavlja temeljni motiv organiziranog kriminala, pa je na temelju zaključaka vezanih za organizirani kriminal Europske komisije i Europskog vijeća od 1997. godine pripremljeno više planova aktivnosti, preporuka i tri direktive za sprječavanje pranja novca, otkrivanje, zamrzavanje i trajno oduzimanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom.

Tijekom 2005. godine usvojene su izmjene Konvencije broj 141 iz Strasbourga, Konvencija Vijeća Europe broj 198 o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenih kaznenim djelom i o financiranju terorizma (usvojena 16. svibnja 2005. u Varšavi te se naziva Varšavskom konvencijom), a otvorena je za potpisivanje i ratifikaciju svim državama. Republika Hrvatska još nije potpisala, a niti ratificirala Konvenciju, niti je u unutar-

nje zakonodavstvo, posebno u Zakon o sprječavanju pranja novca, implementirala odredbe Treće direktive Europske unije.

Međunarodna uzajamna kaznenopravna pomoć na temelju Konvencije broj 141 o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju dobiti stečene kaznenim djelom provodi se u predistražnoj fazi i u fazi istrage glede privremenih mjera, konfiskacije, dostave dokumenata i zaštite prava trećih osoba, a temelji se na načelima i propisanim standardima za međunarodnu suradnju prema odredbama članaka 7. do 22. koji se odnosi na priznanje stranih odluka.

Primjena Konvencije omogućuje nam da tijekom predistražnog postupka te u fazi procesuiranja pribavimo svu relevantnu dokumentaciju i dokaze na osnovi kojih možemo identificirati imovinu stečenu kaznenim djelima, ući u trag toj imovini te je zamrznuti odnosno provesti privremene mjere i konfiskaciju odnosno oduzimanje imovinske dobiti od kaznenih djela, ali na temelju obrazloženog zahtjeva za međunarodnom suradnjom.

Iz sadržaja Konvencije vidljiva je obveza poduzimanja svih potrebnih mjera s ciljem oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i sredstava kojima je kazneno djelo počinjeno, kao i u svezi s oduzimanjem imovinske koristi koja se sastoji u zahtjevu za vraćanjem novčanog ekvivalenta.

Prema članku 13. Konvencije propisana je obveza oduzimanja imovinske koristi pri udovoljenju zahtjevu za pružanjem pravne pomoći ako se zahtjev na to poziva. Kad se u Hrvatskoj primi zahtjev za oduzimanjem sredstava kojima je počinjeno kazneno djelo ili imovinske koristi ako se nalaze na našem području, naša nadležna tijela dužna su izvršiti odluku suda države tražiteljice u odnosu na sredstva kojima je počinjeno kazneno djelo ili u odnosu na imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom ili će se takav zahtjev proslijediti sudu radi donošenja odluke o oduzimanju, a ako takva odluka već postoji, radi njezina izvršenja.

Osim tih odredbi važne su one koje se odnose na izvršenje mjere oduzimanja imovinske koristi iz članka 14., zatim odredbe o daljnjem postupanju s oduzetom imovinom iz članka 15., osnove za odbijanjem međunarodne pravne pomoći u području konfiskacija u članku 18. te zaštita prava trećih (odjeljak 6.), priznavanje stranih odluka iz članka 22. itd.

Za djelovanje državnog odvjetništva u predistražnom postupku, tijekom sudske istrage i u fazi optuženja važne su odredbe poglavlja III. o međunarodnoj suradnji, a posebno postupovne odredbe u odjeljku 7. Konvencije o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju dobiti stečene kaznenim djelom. Prema odredbi članka 23. Konvencije, države su trebale odrediti središnje tijelo koje će biti zaduženo za upućivanje zahtjeva (zamolnica) i odgovaranje na njih odnosno prosljeđivanja tijelima koja su nadležna za njihovo izvršenje.

U vrijeme polaganja ratifikacijske isprave, Republika Hrvatska izvijestila je glavnog tajnika Vijeća Europe da je u Republici Hrvatskoj Ministarstvo

unutarnjih poslova određeno kao središnje (centralno) tijelo u smislu članka 23. određeno za primanje, upućivanje i odgovaranje na zahtjeve u smislu odredaba Konvencije. Odatle slijedi da svako nadležno državno odvjetništvo svoje zahtjeva za međunarodnu suradnju dostavlja, preko Državnog odvjetništva Republike Hrvatske, Ministarstvu unutarnjih poslova, Ravnateljstvu policije, Upravi kriminalističke policije, Odjelu gospodarskog kriminaliteta i korupcije, jer je to tijelo određeno u smislu članka 23. Konvencije kao središnje tijelo za upućivanje takvih zahtjeva.

Neposredna komunikacija između nadležnih pravosudnih tijela i središnjih tijela propisana je člankom 24. Konvencije. Odredbama članka 24. utvrđeno je da središnja tijela komuniciraju među sobom neposredno, dakle MUP će kao središnje tijelo uputiti zahtjev za suradnju (zamolnicu) središnjem tijelu odgorarajuće druge države radi prosljeđivanja nadležnom pravosudnom tijelu. Taj postupak propisan je prije svega ako nam nije poznato kojem točno određenom sudu ili državnom odvjetništvu u drugoj državi dostavljamo svoju molbu za suradnjom.

U slučaju žurnosti, zahtjeve ili priopćenja pravosudna tijela, uključujući i državne odvjetnike, mogu izravno prosljediti odgovarajućim pravosudnim tijelima države kojoj se zahtjev upućuje. U takvim slučajevima prijepis zamolbe istodobno će biti otposlani i središnjem tijelu države kojoj je upućen zahtjev, i to putem našeg središnjeg tijela, dakle putem Ministarstva unutarnjih poslova. Prema tome, kad nam je točno poznato kojem pravosudnom tijelu u drugoj državi želimo uputiti zamolnicu, članak 24. omogućuje takvu neposrednu komunikaciju i svoje zamolnice možemo izravno upućivati na točno određeni sud ili tužiteljstvo odnosno državno odvjetništvo, ali i u takvim slučajevima prijepis moramo putem našeg središnjeg tijela dostaviti i središnjem tijelu dotične države.

Svaki zahtjev za pomoć odnosno zamolnicu za suradnju možemo uputiti i putem međunarodne policijske organizacije (Interpol).

Konvencija predviđa da će se u slučaju upućivanja zamolnice za pomoć pravosudnom tijelu koje nije bilo nadležno za njezino rješavanje ona prosljediti nadležnom tijelu i o tome će se izravno obavijestiti država koja je zahtjev podnijela, i to tako da se o tome obavijesti središnje tijelo iz članka 23. Konvencije. Zamolnice upućene nenadležnom pravosudnom tijelu, a isto tako ako u Hrvatskoj zamolnicu zaprimi državno odvjetništvo ili sud koji nisu nadležni, neće je putem središnjeg tijela vratiti, već je obvezno prosljediti je nadležnom tijelu i o tome izvijestiti pravosudno tijelo putem središnjeg tijela.

Svi zahtjevi za suradnju (zamolnice) upućuju se na temelju članka 24. Konvencije, a podnose se u pisanom obliku u dovoljnom broju primjeraka (3). Zamolnice su državna odvjetništva dužna prevesti na jezik zemlje kojoj se upućuju, uz mogućnost upućivanja i na jednom od službenih jezika Vijeća Europe (engl., franc.). Dopušteno je korištenje suvremenim sredstvima teleko-

munikacije, kao što je telefaks i sl., ali i u takvom slučaju treba postupati u smislu članka 23. i 24. Konvencije, dakle obavijestiti središnje tijelo odnosno Državno odvjetništvo Republike Hrvatske.

Nadležno državno odvjetništvo prilikom izrade zahtjeva za suradnjom mora respektirati odredbe članka 27. Konvencije u svezi sa samim sadržajem zamolnice.

U svakom zahtjevu za suradnjom navest će se:

- a) naziv i sjedište državnog odvjetništva koje podnosi zahtjev, a u slučaju istrage ili započetog sudskog postupka po optuženju naziv suda koji provodi istragu odnosno sudbeni postupak,
- b) objekt zahtjeva i razlog njegovog podnošenja,
- c) sadržaj predmeta, uključujući relevantne činjenice (kao što su datum, mjesto i okolnosti u kojima je počinjeno predikatno kazneno djelo ili postoji sumnja na učin kaznenog djela pranja novca) na koje se odnosi istraga ili sudski postupak, osim u slučaju zahtjeva za dostavljanjem dokumenata,
- d) ako zahtjev za suradnju uključuje provedbu prisilnih mjera:
 - I. tekst zakonskih odredbi Zakona o kaznenom postupku, Kaznenog zakona, Zakona o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, Zakona o USKOK-u ili nekog drugog relevantnog zakona koji je primjenjiv u tom slučaju,
 - II. naznaku da se tražena mjera ili neke druge mjere sa sličnim učinkom mogu primijeniti na teritoriju stranke koja podnosi zahtjev prema njezinoj vlastitom zakonodavstvu
- e) tamo gdje je potrebno i u mjeri u kojoj je to moguće:
 - I. potankosti glede osobe ili osoba na koje se zahtjev odnosi, uključujući ime, datum i mjesto rođenja, nacionalnost i mjesto boravka te u slučaju pravne osobe njezino sjedište,
 - II. imovina vezano uz koju se traži suradnja, lokacija imovine, povezanost s osobom ili osobama u predmetnom slučaju, svaka veza s kaznenim djelom, kao i svaka raspoloživa obavijest o interesima drugih osoba u toj imovini.
- f) svaki posebni postupak za koji stranka podnosi zahtjev i želi da se provede.

Posebno ističem da sukladno odredbama članka 27. Konvencije zahtjev za privremenim mjerama zamrzavanja ili privremenog oduzimanja, s ciljem sprječavanja svake trgovine, prijenosa ili raspolaganja vlasništvom nad imovinom koja bi kasnije mogla biti predmetom zahtjeva za oduzimanjem, a sastoji se u traženju isplate određenog novčanog iznosa, mora sadržavati naznaku najvišeg iznosa za koji se traži da se naplati iz pretpostavljeno oduzete imovine. Svaki zahtjev za oduzimanjem određenih sredstava ili nezakonitog prihoda obvezno mora sadržavati u slučaju članka 13. stavka 1. točke a) Konvencije:

1. ovjeren vjerodostojan prijepis naloga za oduzimanje koji je izdao sud države koja podnosi zahtjev zajedno s iznesenim razlozima na kojima se temelji nalog za oduzimanje,
2. potvrdu nadležnog tijela koje podnosi zahtjev da je nalog za oduzimanje provediv i da se protiv naloga ne može uložiti redoviti pravni lijek,
3. obavijest o opsegu u kojem se traži izvršenje naloga,
4. obavijest o potrebi poduzimanja privremenih mjera.

U slučaju iz članka 13. stavka 1. točke b) potrebno je izložiti činjenice na koje se pozivamo pri podnošenju zahtjeva kao na dostatan razlog da bi država kojoj je zahtjev upućen ishodila donošenje naloga za oduzimanje u skladu sa svojim unutarnjim propisima.

U slučaju kad neke treće osobe imaju mogućnost isticati svoja prava u odnosu na zatražene mjere privremenog oduzimanja ili oduzimanja, treba dostaviti i isprave kojima se ta prava dokazuju.

Ako naš zahtjev za suradnju nije u skladu s poglavljem III. Konvencije, koje regulira pitanje međunarodne suradnje, a posebno nije sastavljen u smislu odredbi članka 24. i 27. Konvencije, država kojoj smo uputili takav zahtjev može nam ga vratiti radi izmjene ili nadopune potrebnim podacima.

Konvencija u svojem V. odjeljku takstativno navodi na osnovi čega se može odbiti i odgoditi suradnja za pružanje pomoći, i to posebno ako je ona protivna temeljnim načelima pravnog sustava države kojoj je zahtjev upućen, ako se dovodi u pitanje suverenost, sigurnost, javni poredak ili drugi interesi države, ako država smatra da slučaj nije toliko važan da bi opravdavao poduzimanje tražene radnje, ako je zahtjev upućen državi, a zatraženo postupanje bilo bi protivno načelu, a posebno značajano je da kao osnov odbijanja je ukoliko se zahtjev odnosi na političko ili fiskalno kazneno djelo kao predikatno kazneno djelo kaznenom djelu pranja novca.

U zahtjevima za suradnju treba izbjegavati kao navođenje predikatnog kaznenog djela fiskalna kaznena djela, kao što je kazneno djelo porezne utaje, već u tom slučaju treba zahtjev za suradnju temeljiti na kaznenom djelu zlorabe ovlasti u gospodarskom poslovanju, zlorabe službenog položaja ili nekom drugom kaznenom djelu koje nema fiskalni karakter. Neke države, kao npr. Republika Austrija, odbijaju suradnju ako se odnosi na kazneno djelo porezne utaje, dok neke države tu ne vide prepreku, a izlaz iz te situacije, kao i u pitanjima zahtjeva za podacima o bankovnim računima, o bankovnim transakcijama i praćenju bankovnih transakcija riješit će se ratifikacijom i implementacijom najnovije, tzv. Varšavske konvencije o pranju novca.

U smislu članka 18. točke 7. Konvencije, država kojoj je upućen zahtjev za suradnjom ne može se pozvati na bankarsku tajnu kao uzrok za odbijanje suradnje. Sukladno internom zakonodavstvu, država kojoj se upućuje zahtjev može tražiti da u slučaju otkrivanja bankarske tajne takav zahtjev mora odob-

riti ili sudac ili drugo pravosužno tijelo, uključujući i državnog odvjetnika, koji su inače nadležni za postupanje kod tog kaznenog djela.

Uz Konvenciju broj 141 kao osnovnog instrumenta za međunarodnu pravnu pomoć, koja omogućuje izravnu suradnju između policije, državnih odvjetništava i sudova, potrebno je da sva državna odvjetništva u predistražnoj fazi postupka uz primjenu Konvencije, radi razvijanja i jačanja neposredne suradnje u predistražnoj fazi postupka, ostvaruju i unapređuju međusobnu suradnju na temelju potpisanih **memoranduma o suglasnosti u ostvarivanju i unapređenju međusobne suradnje u borbi protiv svih oblika teškog kriminala** zaključenih između Državnog odvjetništva Republike Hrvatske i Republičkog javnog tužilaštva Republike Srbije, Tužilaštva Bosne i Hercegovine, Tužilaštva Crne Gore, tužilaštva Ukrajine, Albanije, Bavarske, Kanade i Kine.

Na temelju dvostranih memoranduma odnosno protokola, državna odvjetništva mogu pribavljati i razmjenjivati informacije, izvješća i dokumente, pribavljati izvještaje osumnjičenika ili drugih osoba, razmjenjivati zakone i druge propise te sve podatke i dokaze koji su potrebni za utvrđivanje kaznene odgovornosti i počinjenje kaznenih djela pranja novca i s pranjem novca povezanih kaznenih djela. Prikupljanje relevantnih podataka za utvrđivanje predikatnog kaznenog djela počinjenog u drugoj zemlji, podataka o djelovanju određenih tvrtki, registraciji tvrtke i tome slično brže se u predistražnoj fazi postupka mogu dobiti uz primjenu memoranduma o međusobnoj suradnji nego podnošenjem prijedloga za provođenje istražnih radnji istražnom sucu s prijedlogom da se određeni podaci pribave putem međunarodne pravne pomoći, kao što je uočeno u praksi nekih državnih odvjetništava.

Odjel za međunarodnu suradnju i zajedničke istrage Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta u okviru svoje nadležnosti, određene člankom 15.a Zakona, može sukladno međunarodnim ugovorima surađivati s nadležnim tijelima drugih država i međunarodnih organizacija, može odrediti članove zajedničkih istražnih tijela koja se formiraju radi obrade pojedinog predmeta (istrage, kaznenog progona, zastupanja optužbe pred sudom u jednoj ili više drugih država) te ima širok spektar mogućnosti suradnjom s drugim državama i međunarodnim organizacijama radi prikupljanja informacija i ostvarivanjem neposrednih kontakata s drugim potrebnim tijelima pribavljati relevantni dokazni materijal i poduzimati konkretne radnje.

Odjel za međunarodnu suradnju i zajedničke istrage USKOK-a prima zahtjeve nadležnih tijela drugih država za pružanje pravne pomoći u postupcima za kaznena djela iz svoje nadležnosti (članak 21. ZUSKOK-a), a o zaprimanju zamolbi te o svom postupanju Odjel obavještava Državno odvjetništvo Republike Hrvatske. Valja istaknuti da se pri tome i Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta koristi istim međunarodnim pravnim instrumentima, tako da je osnova za međunarodnu suradnju u predmetima

pranja novca upravo Konvencija broj 141, kao i ostale ratificirane konvencije i bilateralni ugovori.

Postupanje u predmetima pranja novca koji su inicirani obavijestima o sumnjivim transakcijama Ureda za sprječavanje pranja novca treba također razmotriti s međunarodnog aspekta u slučajevima kad postoji sumnja da je predikatno kazneno djelo ili kazneno djelo pranja novca počinjeno izvan Hrvatske.

Na temelju članka 14. Zakona o sprječavanju pranja novca ostvarena je mogućnost da Ured za sprječavanje pranja novca na osnovama reciprociteta može razmjenjivati podatke s odgovarajućim tijelima (financijskim obavještajnim jedinicama - FIU) pojedinih država te međunarodnim organizacijama koje se bave sprječavanjem pranja novca. Stvorene su mogućnosti ostvarivanja kontakata s tim službama drugih država. Odgovarajuća međunarodna suradnja i kvalitetne i korisne informacije mogu se dobiti preko Ureda za sprječavanje pranja novca s obzirom na činjenicu da je član grupe Egmont, nevladine organizacije nacionalnih ureda za sprječavanje pranja novca na globalnoj razini.

Treba zahtijevati od policije da se pri poduzimanju potrebnih mjera i radnji u području otkrivanja predikatnog kaznenog djela te utvrđivanju osnovane sumnje postojanja kaznenog djela pranja novca prikupe svi mogući podaci i informacije putem međunarodne policijske suradnje (Interpola) te da se, sukladno odredbi članka 14. Zakona o sprječavanju pranja novca, od Ureda za sprječavanje pranja novca zatraži dostavljanje svih podataka koje uz uvjet uzajamnosti Ured može pribaviti od financijskih obavještajnih jedinica (FIU).

Kad Ured za sprječavanje pranja novca ne dobije tražene podatke u međunarodnoj suradnji, ili se očekuje da će takvo pribavljanje dulje trajati, a prikupljeni podaci ne bi se mogli smatrati relevantnom dokumentacijom i dokazima u pretpostavljenom kaznenom sudskom postupku, potrebne podatke odnosno dokaze treba pribaviti putem međunarodne pravne pomoći na temelju Konvencije 141 Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom.

* * *

Važno pitanje u međunarodnoj suradnji vezanoj za pranje novca i oduzimanje imovine stečene kaznenim djelima je pitanje vraćanja odnosno razmjene i raspolaganja takvom imovinom. Konvencija broj 141 ostavila je pitanje raspolaganja oduzetom imovinom domaćem zakonodavstvu države kojoj je zahtjev upućen, osim ako se zainteresirane države nisu drugačije sporazumjele. Međutim, na temelju nove Varšavske konvencije iz 2005. godine predviđeno je vraćanje oduzete imovine državi koja je podnijela zahtjev tako da ona može nadoknaditi štetu žrtvama kaznenog djela ili imovinu vratiti njezinim zakonskim vlasnicima. Zahtjev za oduzimanjem ne pogađa pravo

države koja je podnijela zahtjev da i sama izvrši nalog za oduzimanje, a nova Varšavska konvencija propisuje i mogućnost izravnog pribavljanja podataka o bankovnim računima od Ureda za sprječavanje pranja novca odnosno financijskih obavještajanih jedinica (FIU), što im sada nije omogućeno na temelju Konvencije 141 Vijeća Europe.

Na području pravosudne suradnje Europska unija osnovala je posebno tijelo za suradnju pod nazivom Eurojust. Tijelo je sastavljeno od državnih odvjetnika, sudaca, policijskih službenika država članica EU (25), zadatak kojeg je osigurati dobru koordinaciju i veću efikasnost između nadležnih tijela država članica odgovornih za kazneni progon. Eurojust pomaže u istragama težeg prekograničnog kriminala i surađuje s Europskom pravosudnom mrežom u izvršenju naloga za ustupanje postupaka i primjeni zahtjeva za izručenje. Eurojust ima nadležnost u 25 država EU i intervenira te koordinira suradnju u slučajevima kad se kaznena djela odnose na najmanje dvije države članice Unije ili jednu državu članicu i treće zemlje, ili jednu državu članicu i Europsku zajednicu. Hrvatska je odredila tri osobe za kontakt s Eurojustom (zamjenika glavnog državnog odvjetnika RH, suca Županijskog suda u Zagrebu i predstavnika Ministarstva pravosuđa). Države nečlanice EU mogu s Eurojustom zaključiti sporazum o suradnji prema određenim kriterijima, a očekuje se da će Republika Hrvatska zaključiti sporazum s Eurojustom tijekom 2007. godine.

Na području međunarodne policijske suradnje u suzbijanju svih oblika težeg kriminaliteta Republika Hrvatska sklopila je i u lipnju 2006. godine ratificirala Sporazum na operativnoj razini s Europolom. Nacionalna jedinica Europola smještena je u Odjelu za međunarodnu policijsku suradnju u Ministarstvu unutarnjih poslova. Očekuje se da će do konca ove godine Hrvatska imenovati časnika za vezu u Europolu.

Europol je organizacija Europske unije osnovana 1992. godine. Započela je s radom 3. siječnja 1994., da bi sa 1. siječnja 2002. dobila proširene ovlasti za suradnju kod svih težih oblika međunarodnog kriminala sukladno Konvenciji o Europolu.

Između ostaloga, zadaća je Europola da unapređuje aktivnosti istraga i kaznenog progona i u borbi protiv pranja novca. Pravosudno tijelo putem Ministarstva unutarnjih poslova - Odjela za međunarodnu policijsku suradnju moći će se koristiti računalnim analitičkim sustavom Europola s bazom podataka o sumnjivim financijskim transakcijama (SUSTRANS) pri istraživanju kaznenih djela pranja novca i drugih oblika financijskog kriminala.

* * *

Očekujemo da se što prije ratificira Varšavska konvencija broj 198 o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju dobiti stečene kaznenim djelom i financiranju terorizma kako bi naša pravosudna tijela dobila, a prije svega

kako bismo mi u državnom odvjetništvu dobili efikasniji međunarodni pravni instrument koji će u fazi prethodnog kaznenog postupka omogućiti brže otkrivanje, zamrzavanje, privremeno i trajno oduzimanje prihoda stečenog kaznenim djelima i pružiti osnove za neposrednu komunikaciju i time učinkovitiju međunarodnu suradnju pravosudnih tijela, međunarodnu policijsku suradnju i međunarodnu suradnju financijskih obavještajnih jedinica (FIU) u suzbijanju pranja novca i kriminaliteta vezanog za pranje novca.

Summary

INTERNATIONAL COOPERATION AND LEGAL ASSISTANCE IN MONEY LAUNDERING CRIMES: THE ROLE AND TASKS OF THE STATE ATTORNEY

The author describes the procedure undertaken by state attorneys in money laundering cases with a foreign element, which are regulated by the Instruction for the Work of State Attorneys in Cases of International Legal Assistance No. O-7/95. The Handbook for the Work of State Attorneys also gives basic instructions for working on cases related to international legal assistance in the parts where these general regulations concern issues of so-called small international legal assistance (from the jurisdiction of courts), extradition or extraction, referral and acceptance of criminal prosecution, and referrals and acceptance of the execution of foreign criminal judgments. He stresses that the provisions of the Act on International Legal Assistance in Criminal Matters, whose application is of a subsidiary nature, should also be considered in practice.

